

NÁNÁSI GÁBOR

Büntető Eljárásjogi és Büntetés-végrehajtási Jogi Tanszék

Témavezető: dr. Hack Péter tanszékvezető habil. egyetemi docens

NYOMOZÁS FELÜGYELET, KÖZÉPPONTBAN A NYOMOZÁSI HATÁRIDŐKKEL

A „büntetőeljárásban a nyomozó hatóság nem lehet más, mint az ügyész kinyújtott karja”.¹ A nyomozó hatóság önállóan folytatott nyomozása felett az előbbi megállapítás a büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény (a továbbiakban: Be.) szerinti nyomozás felügyelet keretében érvényesül. Ennek lényege alapján az ügyész felügyel arra, hogy a nyomozó hatóság a Be. rendelkezéseit megtartva végezze a nyomozást, illetve, hogy az eljárásban részt vevő személyek a jogukat érvényesíthessék. Ennek keretében, a Be. 28. § (4) bekezdése alapján az ügyészt számos jogosítvány illeti meg, így például nyomozást vagy feljelentés kiegészítést rendelhet el, melynek lefolytatásával a nyomozó hatóságot bízhatja meg, betekinthez a nyomozás irataiba, jelen lehet a nyomozási cselekményeknél, elbírálja a nyomozás során előterjesztett panaszokat.² Az ügyész egyrészt tehát a nyomozás törvényessége felett őrködik, másrészt viszont az iratokba való betekintés révén a nyomozás irányával kapcsolatos rendelkezéseket is tehet. Folyamatban lévő nyomozás során az iratokba való betekintés, – például előterjesztett panasz vagy nyomozó hatósági állásfoglalás kérés hiányában – leginkább a nyomozás határidejének meghosszabbításával kapcsolatban, az arra irányuló nyomozó hatósági előterjesztés alapján lehetséges. Ez adja ezért a nyomozási határidő jogintézményének a jelentőségét a nyomozó hatóság és az ügyész oldaláról nézve.

De vajon meddig is tart, illetve tarthat egy nyomozás? Ha a határidőktől elvonatkoztatunk, nyilvánvalóan addig, amíg sikerül kideríteni, hogy mi történt, illetve amíg reális esély van arra, hogy sikerül ezt a tervezett és végrehajtott intézkedések eredményeként beszerzett bizonyítási eszközök révén megtudni. Ha ebből indulunk ki, egy nyomozás akkor lehet eredményes – a nyomozó hatóság és az ügyész szempontjából –, ha gyorsan, szakszerűen és törvényesen végzik el azt.

Dolgozatomban a nyomozás határidejének szabályozását tekintem át, körbejárva annak indokait, rövid történetét, hatályos rendszerét, az azzal kapcsolatos aggályokat, valamint a lehetséges szabályozási modelleket.

¹ SZALAI 2005. 22.

² Lásd részletesebben a Be. 28. § (4) bekezdésének a)-e) felsorolását!

A nyomozási határidő története, a jogintézmény hatályos rendszere és elvi indokai

A nyomozási határidő jogintézménye viszonylag fiatalnak számít a magyar büntetőeljárás jog történetében. A második világháború előtti magyar jog ugyanis nem ismerte a jogintézményt, sőt a büntető perrendtartásról szóló 1951. évi III. törvény (II. Bp.) sem rendelkezett az elfogadásakor a nyomozás határidejéről.³ A nyomozás határidejét majd csak az e kódex módosításáról szóló 1954. évi V. törvény (a továbbiakban: Bp. novella) honosította meg hazánkban. Ennek alapján a II. Bp. 91/A. § (1) bekezdése úgy rendelkezett, hogy a nyomozást annak elrendelésétől számított egy hónapon belül le kellett folytatni, tartamát pedig kivételes esetben, ha ezt az ügy rendkívül bonyolult volta vagy elháríthatatlan akadály indokolta, a megyei ügyész egy hónappal meghosszabbíthatta. Ugyanezen § (3) bekezdése pedig kimondta, hogy a nyomozásnak két hónapon túl való meghosszabbítására már csak a legfőbb ügyész adhatott engedélyt. A Bp. novella indokolása azzal magyarázta a nyomozás határidőhöz kötését, hogy ezáltal elejét vegye a terhelt személyét érintő hosszas eljárásnak és ezzel meggyorsítsa a nyomozati munkát.⁴

A szocialista jogalkotás következő állomása a büntetőeljárásról szóló 1962. évi 8. számú törvényerejű rendelet (I. Be.) volt. Ennek 113. § (1) és (2) bekezdései úgy rendelkeztek, hogy a nyomozást az elrendelésétől számított egy hónapon belül le kellett folytatni. A hosszabbításra e jogszabály alapján is csak akkor volt elvi, kivételes lehetőség, ha azt az ügy rendkívüli bonyolultsága vagy elháríthatatlan akadály indokolta. Ebben az esetben a nyomozás határidejét a megyei (fővárosi) főügyész legfeljebb két hónappal meghosszabbíthatta. A nyomozás időtartamát három hónapon túl pedig csak a legfőbb ügyész hosszabbíthatta meg.

A büntetőeljárásról szóló 1973. évi I. törvény (a továbbiakban: II. Be.) átvette a nyomozás határidejének az intézményét, amelyre még egyértelmű garanciaként tekintettek.⁵ A nyomozás teljesítéséről szóló 131. § (1) bekezdése alapján a nyomozást az elrendelésétől számított egy hónapon belül be kellett fejezni. Ha az ügy bonyolultsága vagy elháríthatatlan akadály indokolta, a nyomozás határidejét a járási vezető ügyész egy hónappal, a megyei főügyész további egy hónappal meghosszabbíthatta. Három hónapon túl a nyomozás határidejét csak a legfőbb ügyész hosszabbíthatta meg.

A nyomozó hatóság és az ügyész viszonyában a rendszerváltás előtt alapvető változást eredményezett az 1970-es, 1980-as évek fordulóján átalakult bűnözés és az új kihívásokra válaszolni kívánó törvényhozás reakciója, amely a jogalkotásban a Be-t módosító 1987. évi IV. törvényben nyilvánult meg. Ezzel a törvénnyel gyakorlatilag az

³ Az elfogadása idején hatályos 135. § (1) bekezdése alapján a nyomozást be kellett fejezni, ha annak eredménye szerint a vádirat benyújtására kellő alap volt; mely esetben a rendőrség az ügy iratait további eljárás végett átadta az ügyésznek.

⁴ Az 1953. évi július hó 3-ára összehívott Országgyűlés Irományai, Hiteles Kiadás, Budapest, 1964.58.

⁵ KIRÁLY 1974. 37.

ügyészséget akarta tehermentesíteni a jogalkotó, mivel egyes nyomozó hatósági határozatok, így például a nyomozást megtagadó, azt felfüggesztő döntések ügyészi jóváhagyását megszüntette, valamint a nyomozás határidejére vonatkozó rendelkezéseket hatályon kívül helyezve, a nyomozás tartamának meghatározását a nyomozó hatóság vezetőjének hatáskörébe utalta.⁶ A módosítás következtében a II. Be. 131. § (1) bekezdése úgy rendelkezett, hogy a nyomozás során a valóságnak megfelelő tényállás felderítése érdekében haladéktalanul meg kellett tenni minden törvényes és célszerű intézkedést. A nyomozás határidejének megállapításakor – többek között – figyelembe kellett venni a feljelentés kiegészítésének az eredményeit, az ügy ténybeli és jogi megítélésének sajátosságait, a bizonyításhoz szükséges tények mennyiségét, valamint, hogy az eljárás során szükséges-e szakértő alkalmazása.⁷

Rövidesen azonban kiderült, hogy az intézkedéssel ellentétes hatást ért el a jogalkotó, a nyomozások időtartama ugyanis rendkívüli mértékben megnövekedett.⁸ Ezért az 1989. évi XXVI. törvény a II. Be. 131. §-át ismét módosította, mégpedig úgy, hogy a nyomozást az elrendelésétől számított két hónapon belül be kellett fejezni. Ha az ügy bonyolultsága vagy elháríthatatlan akadály indokolta, a nyomozás határidejét a helyi ügyészség vezetője két hónappal, a megyei főügyész további két hónappal meghosszabbíthatta; hat hónapon túl a legfőbb ügyész vált jogosulttá a nyomozás határidejének meghosszabbítására.

A hatályos Be-t megelőző jogszabályok esetében is már szembeűnő, hogy folyamatosan növekedett a nyomozásra fordítható határidő. A Be. 176. §-a jelenleg úgy rendelkezik, hogy a nyomozást a lehető legrövidebb időn belül le kell folytatni, és az elrendelésétől, illetve megindulásától számított két hónapon belül be kell fejezni. Ha az ügy bonyolultsága vagy elháríthatatlan akadály indokolja, a nyomozás határidejét az ügyész legfeljebb hat hónappal, ha ez a határidő letelt, az ügyészség vezetője legfeljebb a büntetőeljárás megindításától számított egy év elteltéig meghosszabbíthatja. Egy éven túl már csak a felettes ügyészség vezetője, két éven túl pedig már csak a legfőbb ügyész jogosult a nyomozás határidejének meghosszabbítására. Azokban az esetekben, amikor a nyomozás meghatározott személy ellen folyik, a meghosszabbítás legfeljebb a gyanúsítottnak az e minőségében történt kihallgatásától számított két évig terjedhet, kivéve, ha a legfőbb ügyész a 193. § (3) bekezdése alapján a nyomozás időtartamát az engedélyben meghatározott időpontig meghosszabbította.⁹

A hatályos szabályozás alapján megállapítható, hogy gyakorlatilag kétfajta nyomozási határidőt ismer a törvény, egyrészt az „ügyben” folyó, ún. „*in rem*”

⁶ LÁNG 2003. 22.

⁷ A Magyar Népköztársaság belügyminisztere 40/1987. számú utasításának eredeti 437. pontja.

⁸ BÓCZ 2006. 400.

⁹ A Be. 193. § (3) bekezdése alapján az iratismertetést követően a gyanúsított, illetőleg a védő indítványáról az ügyész, illetőleg a nyomozó hatóság határoz. Ha pedig annak alapján nyomozási cselekmény teljesítése válik szükségessé, mely két éven elül nem végezhető el, az ügyész előterjesztésére a legfőbb ügyész a nyomozási cselekmény elvégzése érdekében a nyomozás határidejét legfeljebb kilencven nappal meghosszabbíthatja.

nyomozást, amely a bűncselekmény gyanújának tisztázásra irányul és akár korlátlan ideig is tarthat, valamint a „meghatározott személy” ellen tartó, „in personam” nyomozást.¹⁰ Utóbbi a megalapozott gyanú alapján folytatandó vizsgálatot jelenti, elvileg a vádemelés kérdésében való döntésig, legfeljebb azonban a két éves objektív határidőig, plusz maximum 90 napig tarthat.

A nyomozás határidejére vonatkozó szabályokat áttekintve megállapítható, hogy a nyomozásra nyitva álló határidők az elmúlt évtizedekben folyamatosan növekedtek. Kérdéses ezért, hogy az mennyiben és milyen garanciát jelent?

A Be.-nek a Complex Jogtárban olvasható indokolása szerint a nyomozási határidő mellett több indok is felhozható. Az egyik ilyen indok, hogy a terhelt a lehető legrövidebb ideig álljon a büntetőeljárás hatálya alatt. A jogintézmény hivatott továbbá elősegíteni, hogy a bizonyítás minél sikeresebben legyen lefolytatható, illetve a büntetés kiszabási célok az időmúlással ne váljanak okafogyottá.

Az indokolásban foglaltakkal csak egyetérteni lehet, a számok azonban mást mutatnak. Míg 2005-ben 159,2 nap volt a nyomozások átlagos időtartama, 2013-ra ez a szám 220,7 napra emelkedett. A nyomozások elhúzódásával párhuzamosan továbbá a bírósági eljárásoknak a vádemeléstől a jogerős határozat meghozataláig terjedő időtartama is jelentősen megnövekedett: míg 2005-ben 369,3 nap alatt született jogerős bírósági döntés, addig 2013-ban már 410,7 napot kellett arra várni.¹¹ A büntetőeljárások és azon belül is a nyomozások elhúzódása egyértelműen lerontja a nyomozás határidejének a jogalkotó által szándékolt garanciális jellegét. A garanciális jelleg csökkenése mellett azonban további aggályok is felvethetőek a jogintézmény jelenlegi szabályaival szemben. Kérdésként merül fel, hogy valóban garanciát jelent-e a nyomozás határidejének a rendszere?

A jogintézménnyel kapcsolatos aggályok

A nyomozási határidővel kapcsolatban kijelenthető, hogy az a jogintézmény elvi céljával ellentétben az esetek jelentős részében csak álgarancia, amely azonban jelentős munkaterhet generál a nyomozó hatóság és az ügyész oldalán. Jelenleg ugyanis a jogalkalmazás nem szól másról – az esetek többségében – mint egy blanketta kitöltéséről, hiszen a határidő hosszabbítások esetében nem valódi, hanem kényszer diktálta ügyészi döntésről van szó.¹² A határidő hosszabbítás ugyanakkor jelentős munkaterhet generál a nyomozó hatóság és az ügyész oldalán.

¹⁰ Bócz Endre az „ügyben” folytatott nyomozásokat „in rem” nyomozásoknak, míg a „meghatározott személlyel szemben” folyókat „in personam” elnevezéssel illeti. BÓCZ 2006. 402. és 405.

¹¹<http://www.kormany.hu/download/d/12/40000/20150224%20IM%20el%C5%91terjeszt%C3%A9s%20az%20%C3%Baj%20b%C3%Bentet%C5%91elj%C3%A1r%C3%A1si%20t%C3%B6rv%C3%A9ny%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1si%20elveir%C5%91.pdf> (2016.02.14.)

¹² Bócz: 2006. 405.

A belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyzőkönyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól szóló 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet (a továbbiakban: Nyor.) ugyanis előírja, hogy amennyiben a nyomozási határidő meghosszabbítása indokolt, a nyomozó szervnek olyan időpontban kell előterjesztést tennie a meghosszabbítására, hogy az előterjesztés a nyomozásról rendelkező ügyészhez a lejárát előtt legalább tíz – ha pedig a hosszabbításra felettes ügyész jogosult, tizenöt – nappal megérkezzen. A nyomozó szervnek a meghosszabbításra tett – a cselekmény tényállását, minősítését, a beszerzett bizonyítékokat, a meghosszabbítani kért határidőt, a tervezett eljárási cselekményeket tényszerűen tartalmazó, a teljesítésük addigi elmaradásának okát is megjelölő – előterjesztésben meg kell indokolnia, hogy a nyomozás határidejének meghosszabbítását milyen okok és körülmények, milyen időtartamra teszik szükségessé.¹³ A vádelőkészítéssel, a nyomozás törvényessége feletti felügyelettel és a vádemeléssel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 11/2003. (ÜK. 7.) LÜ utasítás (a továbbiakban: Nyomfel. utasítás) az ügyészségre vonatkozóan az előbbi szabályt részben megismétli, részben azzal egészíti ki, hogy az előterjesztés alapján az ügyész, illetőleg az ügyészség vezetője a határidőt meghosszabbítja, vagy azt véleményes jelentésével a felettes ügyészhez felterjeszti. Ha az előterjesztés indokolatlan, a nyomozás határidejét nem hosszabbítja meg. A Nyomfel. utasítás 40. § (1) bekezdése alapján pedig az ügyész a rendelkezési jogának megnyilvánulásaként, az általa elrendelt nyomozás befejezésére határidőt jelöl meg, a nyomozó hatóság által önállóan folytatott nyomozás során pedig a nyomozó szerv vezetője által megállapított határidőt módosíthatja.

Látható, hogy mind a Nyor., mind a Nyomfel. utasítás gyakorlatilag bürokratikus eljárást írnak elő, hiszen elméletileg már a határidő lejártá előtt tíz, adott esetben tizenöt nappal meg kell tenni az előterjesztést az ügyészhez, ami azt eredményezi, hogy a nyomozó hatóságok tagjai a nyomozások teljesítése során nem feltétlenül az érdemi nyomozást végzik, hanem arra törekednek, hogy időben tegyék meg az előterjesztéseiket. Az ügyészi munkavégzés jelentős hányadát a nyomozási határidő hosszabbítások, illetve felterjesztések készítése teszi ki, jelentős időt és energiát lekötve ezzel.

A nyomozási határidő számítása továbbá lényegében „külön ügyészségi diszciplínává” fejlődött.¹⁴ A Be., illetve a Nyor. egyrészt maga határoz meg olyan eljárási cselekményeket, amelyeket a nyomozási határidő számítása során figyelembe kell venni. Így például, ha a feljelentés kiegészítését követően elrendelik a nyomozást, a nyomozás határidejét a feljelentés kiegészítés elrendelésének a napjától kell számítani, illetve a halaszthatatlan nyomozási cselekménnyel megkezdett nyomozás esetén a nyomozási határidőt is ezen cselekmény időpontjától kell számítani.¹⁵ Az ügyészségi

¹³ Nyor. 109. § (2) és (3) bekezdés

¹⁴ IBOLYA 2015. 2. (2016. 05. 10.)

¹⁵ Be. 172/A. § (3) bekezdés, illetve Nyor. 108. § (2) bekezdés

gyakorlat által kimunkált számítási mód kapcsán következzen egy viszonylag gyakran előforduló eset. Adott nyomozó hatóság illetékességi területén 2016 januárjában, februárjában, illetve márciusában ismeretlen tettes különböző időpontokban lakásbetöréseket követ el különböző sértettek sérelmére. A nyomozó hatóság a három esetben különböző időpontokban elrendel három különböző nyomozást, majd mivel az elkövető kilétére nem merül fel adat, a nyomozásokat különböző időpontokban felfüggeszti. 2016 júniusában azonban egy lakásbetörés során tettenérnek egy elkövetőt, aki a kihallgatása során elismeri a három korábbi, ismeretlen tetteses lopást is. Ilyenkor a felfüggesztett nyomozásokat a nyomozó hatóság folyamatba helyezi, majd egyesíti azokat. A nyomozás határidejét ilyenkor a legkorábban elrendelt nyomozás határidejétől kell számítani, és a ténylegesen nyomozásra fordított idők (napok, hetek vagy hónapok) garanciális okokból összeadódnak. Ez különösen az akár tucatnyi ismeretlen tetteses ügy egyesítése esetén jelent komolyabb számításokat. Ez továbbá akár azt is eredményezheti, hogy az ügyek egyesítését követően egyből a felettes ügyész lesz jogosult a határidő hosszabbítására, mellyel az iratok is felesleges mozognak a nyomozást felügyelő ügyész és a határidő hosszabbításra jogosult fórum között.

A nyomozási határidővel kapcsolatos döntések továbbá formális, sablonos ügyészi intézkedést eredményeznek. Különösen igaz ez azokban az esetekben, amikor a terhelt még nincs bevonva a büntetőeljárásba. Ilyenkor a bűncselekmény gyanúja miatt szükséges a nyomozás folytatása a gyanú, esetleg meghatározott személy szerepének a tisztázása érdekében. A terhelt nélküli nyomozások esetén szintén határozat születik, de azt csak a nyomozó hatóság részére kell megküldeni. Nyilvánvalóan, ha már van terhelt, szükséges valamilyen végső határidő a nyomozás befejezésére. Ilyenkor sem feltétlenül lenne azonban szükség a határidő-hosszabbítás intézményére, elegendő lenne a rendszeres időközönkénti ügyészi iratbetekintésre sort keríteni.

Az előterjesztések alapján tartott iratvizsgálat során a nyomozás idő- és szakszerűségének, törvényességének a vizsgálatára keríthet sort az ügyész. Számos esetben viszont nem történik érdemi munkavégzés, esetleg nem időszerű a nyomozás. Így például az előterjesztésben leírt és a meghosszabbítás indokaként felhozott még szükséges nyomozási cselekmények esetében az is igen gyakori, hogy a tanúk idézésére vagy a szakértő kirendelésére csak az előterjesztés napján kerül sor, esetleg a megkeresésre adott válasz nem érkezett meg, a szakvélemény nem készült el.¹⁶ Ráadásul, a korábbi nyomozati cselekményekről készült okiratok dátumait átnézve, sokszor szinte semmi sem történik napokon, heteken keresztül az adott ügyben.¹⁷ Az ügyész ilyen esetben, ha még indokolatlannak látja is az eljárás elhúzódását, az esetek

¹⁶ A nyomozások ilyen típusú elhúzódása ellen ismert olyan vélemény is, amely olyan központi adatbázisok létrehozását szorgalmazza – mint a Takarnet, illetve a Személy- és Lakcímnnyilvántartás –, amelyekhez a nyomozó hatóságok távoli eléréssel is hozzáférnének. JÓJÁRT – KAMENSZKY – RÉVÉSZ A büntetőeljárások elhúzódásának okai és annak következményei, <http://www.mabie.hu/node/758> (2016. 02. 18.)

¹⁷ A Netzsaruban történő ügyészi ügymegtekintés során sokszor még szembeötlőbb, hogy mennyi időn keresztül nem történik semmi sem az ügyben.

többségében nem tehet mást, mint meghosszabbítja a határidőt, hiszen a kinyomozatlan ügyek nem állnak érdekében, mivel erre kötelezi alaptörvényi feladata, az állami büntetőjogi igény érvényesítése. Az ügyész helyzete azért is kiszolgáltatott, mert például a szakértők esetében a nyomozó hatóságot kötik bizonyos költségtakarékossági szempontok is, ráadásul a szakértői intézetek sokszor túlterheltek és azok is anyagi gondokkal küszködnek, ezek miatt viszont a nyomozások befejezése húzódik el.

Előfordulhat továbbá olyan, az iratok vizsgálata során felfedezhető eset is, hogy a nyomozó hatóság nyomozási határidő nélkül végzett nyomozási cselekményt, például tanúkihallgatást fogatosított. A határidő nélkül végzett nyomozási cselekmények relatív eljárási törvénysértésnek minősülnek, mely törvénysértésnek viszont semmilyen szankciója nincs. A nyomozási cselekmény során megszerzett bizonyíték korlátozás nélkül, törvényesen felhasználható, ha – a példánál maradva – a tanú kihallgatására a Be. által előírt szabályok megtartásával került sor. Már önmagában emiatt is szükséges a nyomozási határidő jelenlegi szabályainak az átgondolása. A Be. továbbá maga is lehetővé teszi a nyomozást nyomozási határidő nélkül a nyomozás felfüggesztése esetén.¹⁸ Az eljárási törvény 188. § (6) bekezdése alapján ugyanis a nyomozás felfüggesztése után általában a gyanúsított, elkövető személyét közvetlenül érintő nyomozási cselekmény nem végezhető. Semmilyen akadálya nincs viszont, hogy a terhelt személyét közvetlenül nem érintő nyomozási cselekmény elvégezhető legyen. Továbbá, ha a gyanúsított ismeretlen helyen vagy külföldön tartózkodik, a személyét közvetlenül érintő nyomozási cselekmény is elvégezhető nyomozási határidő nélkül.¹⁹

Mit tehet az ügyész, ha törvénysértést, a nyomozás eredményességét érintő vagy a határidővel kapcsolatos valamilyen mulasztást észlel?

– Az egyik, ilyen esetekre (is) alkalmas ügyészi eszköz az észrevételezés, amely vonatkozhat a nyomozás időszerűségére, törvényességére, illetve az ügy érdekére, azaz, hogy milyen nyomozási cselekmények elvégzést tartja szükségesnek.

– Felmerülhet továbbá a fegyelmi eljárás kezdeményezése is a nyomozó hatóság tagjával szemben. Az azonban, hogy ez mennyire ér célt, már kérdéses, hiszen az ügyésznek nincsen befolyása a nyomozó hatóság belső működésére, a nyomozásokkal kapcsolatos személyi és tárgyi feltételek biztosítására.

– További eszköz lehet az ügyész kezében a fokozott felügyelet bejelentése és gyakorlása. A Nyomfel. utasítás szerint ugyanis, ha a meghatározott személy ellen folyó nyomozás megindításától számított egy év már eltelt, fokozott felügyeletet kell bejelentenie az ügyésznek.²⁰ Az ügyész a Nyomfel. utasítás 37. § g) pontjában található

¹⁸ A Be. 188. § (7) bekezdése alapján ugyanis a felfüggesztés tartama a nyomozás határidejébe nem számít be.

¹⁹ Be. 188. § (1) bekezdés a) pont

²⁰ Nyomfel. utasítás 37. § d) pont. A fokozott felügyelet körében ellátandó ügyészi feladatok szinte kivétel nélkül az időszerűséggel, a nyomozás határidejével, annak teljesítésével kapcsolatosak. Annak gyakorlása során az ügyész – többek között – határidő megjelölésével utasítást ad az elmulasztott nyomozási cselekmények elvégzésére, megjelöli azokat a bizonyítási eszközöket és bizonyítási

bármely egyéb okra figyelemmel lényegében bármely esetben bejelentheti a fokozott felügyeletet. A fokozott felügyelet révén minden hónapban megvizsgálja az ügyész a nyomozás iratait. A jogintézmény így a közvetlenebb ügyészi irányítás eszköze, azonban a nyomozás időszerűsége még akkor sem feltétlenül biztosított.²¹ Ilyenkor is a nyomozó hatóságon múlik a nyomozás tényleges teljesítése, ráadásul a fokozott felügyeletet egyes nyomozó hatóságok úgy értelmezik, hogy akkor már nincs is szükség parancsnoki revízióra, illetve az ügy előadója is csak az ügyészi utasításokat hajtja végre, önálló nyomozati munkát lényegében nem végez.

A nyomozás határidejének szabályozási modelljei

A nyomozó hatóság és az ügyész viszonyában a hatályos szabályozás alapján tehát meghatározó jelentősége van a nyomozási határidő jogintézményének, hiszen az ügyész a nyomozás során a nyomozás határideje iránti nyomozó hatósági előterjesztés során találkozhat elvileg a legtöbbet az iratokkal, így pedig az előterjesztésekkel együtt megküldött iratok révén tud a leginkább befolyással lenni a nyomozásra. A hatályos szabályozás azonban számos problémát, illetve aggályt is felvet. Milyen szabályozási modellek jöhetnek ezért számításba?

Elvi megoldásként szolgálhatna, ha az 1987-1989-es megoldáshoz hasonlóan nem tartalmazna az eljárási kódex a nyomozás határidejével kapcsolatos rendelkezést.²² Ezt a megoldást a korábbi szabályozási modell tapasztalatai alapján azonban nem tartanám ideális megoldásnak.

További megoldás lehetne az az Ibolya Tibor által felvázolt modell, mely szerint a nyomozás határidejét a bűncselekmény tárgyi súlya határozná meg. Így vétség miatt folytatott nyomozás során két év, míg büntett miatt folytatott nyomozás során három év lenne a nyomozás határideje, és e határidőkön belül az ügyész az ügy sajátosságai alapján közbülső határidőket határozhatna meg.²³

Miskolczi Barna, az új eljárási törvény miniszteri biztosa által vázolt elképzelés szerint a nyomozás a terhelt nélküli felderítésre, illetve a terhelt eljárásba való bekapcsolódását követően, vizsgálatra tagozódna, mely tagozódás meghatározná a nyomozás határidejére vonatkozó szabályokat is. Így a felderítés szakaszában nem lenne nyomozási határidő, csak az iratokat kellene bemutatni az ügyésznek, míg a vizsgálat már határidők közé lenne szorítva, mely azonban nem lenne azonos a jelenlegi belső határidővel. A vizsgálat határideje pedig vagy a jelenleg hatályos törvény szerinti két

eljárásokat, amelyeket a további nyomozás során be kell szerezni, illetve le kell folytatni, megjelöli azt a nyomozási cselekményt, amelynek elvégzése, vagy azt a határidőt, amelynek eltelte után az iratokat számára meg kell küldeni, stb. Ld. a Nyomfel. utasítás 38. § (1) bekezdését!

²¹ BÓCZ 2006. 400.

²² Bócz Endrétől ismert olyan vélemény, mely gyakorlatilag a nyomozási határidők teljes felszámolásával kapcsolatos. BÓCZ 2008. 49.

²³ IBOLYA 2016. 4. (2016. 05. 10.)

éves abszolút határidő lenne, vagy a bűncselekmény elévülési idejéhez igazodna. A nyomozás határidejének az elévüléshez való kötése abból fakad, hogy a jelenlegi rendszer esetén formális megkötés akadályozza, akadályozhatja a büntetőjogi igény érvényesülését. Ezen új modell lényege, hogy az elévülést a vádemelés szakítaná félbe, azzal, hogy a gyanúsított felelősségre vonását követően az elévülés nyugszik, ha a vádemelésre a nyomozás törvényes, abszolút határidején belül sor kerülne. Így a terhelt felelősségre vonására az elévülés időn belül kellene sort keríteni, ellenkező esetben ugyanis a büntethetőség elévül. Az abszolút határidő kezdő időpontjaként a gyanúsítás időpontja szolgálna és azt az ügy bonyolultsága, tárgyi súlya alapján sávosan kellene meghatározni.²⁴

A nyomozási határidő jogintézményének célját az új eljárási törvény szerinti modell szolgálná a leginkább. Valódi garanciát ugyanis az csak akkor jelent, ha a terheltet a nyomozó hatóság már bevonta az eljárásba. A terhelt bevonása nélkül folyó nyomozások esetén pedig elegendő, ha az ügyész a nyomozás iratait rendszeresen megtekintheti és gyakorolhatja a felügyeleti jogköreit.

A nyomozás időszerűsége, szakszerűsége és törvényessége ugyanakkor független bármilyen, jogalkotó által létrehozott határidőtől. Egyetértek ezért Bócz Endre véleményével, mely szerint a nyomozás folyamatosságát és időszerűségét nagyrészt a tervszerűség, a következetesség, valamint az elfogadható munkafeltételek határozzák meg.²⁵

Összegzés

A nyomozási határidők hatályos rendszere a formalizmusa, részben álformalizmusa, illetve a nyomozó hatóság és az ügyész oldalán jelentkező munkateher miatt a Be. nyomozási szakaszának az egyik leginkább átgondolásra érdemes jogintézménye.

A jogintézmény lényege a terhelt jogainak a védelme mellett, hogy az ügyész bizonyos időközönként megtekinthesse a nyomozás iratait, és mint a nyomozási szakaszban az ügy ura, gyakorolhassa a jogosítványait. A terheltnek a büntetőeljárásba való bekapcsolódása előtt viszont szükségtelen a nyomozási határidő előírása. A nyomozásnak ebben a szakaszában az ügy iratainak a rendszeres ügyészi megismerése, megtekintése indokolt.

A nyomozás határideje valódi garanciát csak a terhelt gyanúsítottként történő bevonását követően jelent, mely esetben szükséges végső határidőt szabni a nyomozás folytatásának. Egyrészt így biztosítható, hogy a terhelt se álljon huzamosabb ideig a büntetőeljárás előkészítő szakaszának a hatálya alatt, másrészt a nyomozás határidőhöz kötésével a nyomozó hatóság oldalán is gyorsabb munkavégzés várható el.

²⁴ MISKOLCZI 2016. 7-10. (2016. 05. 10.)

²⁵ Bócz 2006. 405.

Felhasznált irodalom

BÓCZ Endre: A nyomozási határidőkről. *Magyar Jog*, 2006/7.

BÓCZ Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó, Budapest, 2008.

JÓJÁRT Livia – KAMENSZKY Petra – RÉVÉSZ Andrea: A büntetőeljárások elhúzóadásának okai és annak következményei. <http://www.mabie.hu/node/758>

IBOLYA Tibor: A nyomozás határidejéről. *Fontes Iuris*, 2015/3-4., http://www.ibolyatibor.hu/?view=content&id=52&menu_id=34

KIRÁLY Tibor (szerk.): Magyar büntetőeljárás jog II. Tankönyvkiadó, Budapest, 1974.

LÁNG László: Nyomozásfelügyelet, nyomozásirányítás és kriminálisztika. *Belügyi Szemle* 2003/7-8.

MISKOLCZI Barna: A nyomozási határidő tervezett rendszere az új büntetőeljárás törvényben, <http://jogaszvilag.hu/rovatok/szakma/a-nyomozasi-hatarido-tervezett-rendszere-az-uj-buntetoeljarasi-torvenyben>

NÁNÁSI László: A büntetőeljárás törvény egyes új jogintézményei. *Ügyészek Lapja*, 1998/6.

SZALAI Géza: Gondolatok a titkos információgyűjtésről, az ügyésről és a fedett nyomozóról. *Belügyi Szemle* 2005/6.

SUPERVISE THE INVESTIGATION, FOCUS ON THE DEADLINE OF THE INVESTIGATION

When the investigating authority conducts an investigation or certain investigative actions independently, the prosecutor shall supervise compliance with the Act XIX of 1998 throughout the procedure and ensure that the persons participating in the procedure can assert their rights. With this in view, the prosecutor may examine the documents produced during the investigation. The deadline of the investigation is an important part of the investigation because the public prosecutor can supervise the documents regularly. On the other hand, the prosecutor can easily supervise the case without the deadline of the investigation. So the deadline of the investigation is one of the most rethinkable part of the investigation.